

3.1 Podpora kvality předškolního vzdělávání a rané péče v rámci EU

Kvalita předškolního vzdělávání a rané péče se stala v rámci EU velmi diskutovaným tématem. V posledních letech proběhla řada evropských politických iniciativ a akcí, které **význam poskytování kvalitní péče a vzdělávání v raném věku zdůraznily**. Záměrem těchto aktivit bylo a je zejména podpořit členské státy v posilování všech forem intervence v raném dětství s cílem zlepšovat jejich kvalitu. Pro přehled uvádíme některé z nich.

Již v lednu 1996 byly Evropskou komisí zveřejněny návrhy desetiletého akčního programu včetně „40 cílů kvality“ *Quality Targets in Services for Young Children*.¹⁷ Jsou vymezeny do okruhů indikátorů kvality a dávají poměrně jasné indikace k zabezpečení vzdělávání a rané péče jako celku na úrovni systému (příloha 1). V současné době jsou uvedené cíle revidovány v rámci tematické pracovní skupiny *Thematic Working Group on Early Childhood Education and Care* (TWG ECEC) při EK.¹⁸

Mezi významné aktivity na poli ECEC patří zejména **Evropské sympo- sium** konané v roce 2008 s názvem *Early Mathers* (Na kvalitě vzdělávání a péče v raném dětství záleží). Ze závěrů sympozia¹⁹ (příloha 3) vyplývá, že investice do předškolního vzdělávání jsou klíčové, neboť v této fázi jsou pokládány základy pro pozdější učení a úspěchy. Uvedené závěry jasně potvrzují, že tento vzdělávací segment potřebuje více finančních prostředků a podpory.

Fakt, že jsou investice do kvality vzdělávání v raném dětství zásadní a že kvalitní rané vzdělávání zajišťuje jejich vysokou návratnost, rovněž deklaruje rozsáhlá studie *Early childhood education and care – key lessons from research for policy makers*²⁰ (2009), zpracovaná experty NESSE. Studie vychází z četných výzkumů, jejichž výsledky zdůrazňují, že definice kvality závisí na kulturních hodnotách a širším chápání dětství. Přestože se tyto hodnoty liší v každé zemi, státu, regionu a dokonce i vzdělávacím programu, studie dokládá, že kvalitně zpracované a dobře realizované vzdělávací programy poskytují ve vývoji dítěte vhodnou podporu, rozvíjí ho nejen po stránce kognitivní, což má pozitivní vliv na pozdější úspěšnost dítěte. Tato studie prezentuje 3 klíčová sdělení.

¹⁷ <http://www.childcarecanada.org/sites/default/files/Qualitypaperthree.pdf>

¹⁸ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/exchange/ecec_en.pdf

¹⁹ http://www.nesse.fr/nesse/activities/symposia/symposia10-08/ecec_symposium_conclusions.pdf/view

²⁰ <http://www.nesse.fr/nesse/activities/reports/ecec-report-pdf>

1. Kvalita rané péče a vzdělávání může zvýšit pozdější školní výsledky dětí.
2. Vzdělávání a raná péče jsou důležité a pomáhají snižovat dopady dětské chudoby. I když jsou realizovány kvalitně, sami o sobě nestačí. Vyrovnávání důsledků sociokulturního znevýhodnění dětí, podporování životních šancí dětí i investování do rané péče a vzdělávání by mělo být v politickém spektru všech těch, kteří životy malých dětí mohou ovlivňovat a ovlivňují.
3. Rozvoj politiky raného vzdělávání a péče i jejich implementace je složitý problém a vyžaduje integrovaný přístup, tzn. spolupráci a koordinaci napříč sektory a politickými oblastmi. (NESSE, 2009)

Zpracovaná studie by měla být argumentem i výzvou pro investice do předškolního vzdělávání a rané péče v jednotlivých zemích EU.

Přístup k rané péči a vzdělávání v evropském kontextu prezentuje politický dokument *Young children and their services: developing a European approach – A Children in Europe Policy paper*²¹ (Děti v Evropě). Uvedený dokument doporučuje společné uplatňování těchto zásad:

- Nárok na vzdělávání pro všechny děti
- Koherentnost
- Podmínky pro demokracii
- Diverzita a možnost volby
- Učitelé s odbornou kvalifikací pro děti ve věku od 0 do 6 let
- Silná propojenost mezi raným vzděláváním a ranou péčí a povinným školním vzděláváním
- Vzájemná výměna zkušeností mezi státy a využívání příkladů praxe jiných zemí

Konstatuje se zde, že uplatňování uvedených zásad zúčastněnými zeměmi by mohlo vytvořit tzv. evropský přístup k službám pro malé děti.

Na potřebu zlepšování systému předškolního vzdělávání a rané péče ve všech zemích EU poukazuje Evropská komise vydáním *Sdělení Komise – kvalitní systém předškolního vzdělávání a péče: nejlepší start do života pro všechny naše děti* (2011),²² (příloha 4). Upozorňuje na to, že doposud byla věnována pozornost zejména sledování kvantitativních ukazatelů

---

²¹ *Young children and their services: developing a European approach S A Children in Europe Policy paper*. Dostupné z: <http://www.grandirabruelles.be/Publications/Europe/policydocEN.pdf>

²² <http://register.consilium.europa.eu/pdf/cs/11/st06/st06264.cs11.pdf>

a nyní je třeba opatření směřovat ke zlepšení přístupnosti předškolního vzdělávání a rané péče a zajištění kvality poskytovaných služeb. Tento materiál také zdůrazňuje, že systém předškolního vzdělávání a péče hraje důležitou roli ve snižování výskytu případů předčasného ukončení školní docházky. Navrhuje program spolupráce mezi členskými státy a předkládá konkrétní témata k řešení. Komise v tomto sdělení deklaruje, že podpoří aktivity členských států různými opatřeními (například usnadní výměnu zkušeností mezi zúčastněnými zeměmi, rozšíří a zpřístupní informace o předškolním vzdělávání a rané péči, bude sledovat a informovat o naplňování cílů EU atd.).

K zajištění navrhovaných opatření byla – mimo jiné – založena tematická pracovní skupina pro vzdělávání a péči v raném věku *Thematic Working Group on Early Childhood Education and Care*.²³ Ve skupině pracují zástupci ministerstev a odborníci v oblasti předškolního vzdělávání členských zemí EU, spolupracují například také odborníci z OECD, EURYDICE, UNICEF, NAEYC apod.

Členské státy EU a EK spolu úzce spolupracují rovněž v rámci podpory národních programů reforem systémů vzdělávání. Evropská komise vydává pro každý členský stát na základě analýzy jejich ekonomické situace a za účelem zlepšení hospodářské výkonnosti každoročně specifická doporučení. Pro naši zemi bylo v roce 2013 zveřejněno sedm doporučení v materiálu *Evropská komise: doporučení pro Českou republiku*²⁴ (2013). Doporučení č. 4 se konkrétně dotýká problematiky zajištění raného vzdělávání a péče: „Přijmout opatření k posílení efektivnosti a účinnosti veřejných služeb zaměstnanosti. Výrazně zvýšit dostupnost zařízení péče o děti podporujících sociální začlenění se zaměřením na děti do tří let a zvýšit účast romských dětí, a to zejména přijetím a provedením zákona o soukromých zařízeních péče o děti a zvýšením kapacity veřejných zařízení péče o děti.“²⁵

Na oblast vzdělávání v globálním kontextu pohlíží **strategie Evropa 2020**.²⁶ Je to strategie EU, jejímž cílem je dosáhnout nového hospodářského růstu. Záměrem je v dnešním měnícím se světě vytvořit v EU inteligentní a udržitelnou ekonomiku, která podporuje sociální začleňování. Tyto vzájemně provázané priority by měly EU i členským státům pomoci ke

²³ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/exchange/ecec_en.pdf

²⁴ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/ceska-republika/index_en.htm

²⁵ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/ceska-republika/index_en.htm, 2013, s. 6.

²⁶ http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm

zvýšení zaměstnanosti a produktivity a ke zlepšení sociální provázanosti. EU si stanovila pět ambiciózních cílů, jedním z nich je oblast vzdělávání. V rámci této strategie jsou mimo jiné diskutována témata, jako je snížení chudoby a předčasné odchody ze škol. Tyto otázky se rovněž dotýkají předškolního vzdělávání. Je zde požadavek, aby se alespoň 95 % dětí ve věku od čtyř let do věku, kdy mají zahájit povinnou školní docházku, účastnilo předškolního vzdělávání.

Na realizaci strategie Evropa 2020 se podílejí evropské instituce, členské státy i sociální partneři. Každý z orgánů evropské unie zastává určitou úlohu při zajišťování toho, aby se cílů strategie podařilo dosáhnout. Některé země, včetně České republiky,²⁷ již zpracovávají zvláštní opatření k řešení těchto otázek a určují si své cíle, včetně cílů v oblasti vzdělávání pro období do roku 2020.

Pro doplnění uvádíme, že role Evropské unie v oblasti předškolního vzdělávání a rané péče spočívá, a měla by i nadále spočívat, pouze v nelegislativních opatřeních, jako je výměna informací a osvědčených postupů, popřípadě doporučení pro jednotlivé členské státy. Dále pak v podpoře inovativních přístupů prostřednictvím nadnárodních projektů v programech celoživotního učení, podpory průzkumu ve zmíněných oblastech a podpory prostřednictvím strukturálních fondů k investicím především do odborného vzdělávání zaměstnanců a do rozvoje přístupné infrastruktury.

3.2 Kvalita českého raného vzdělávání a stanovení jejich cílů

Doporučení OECD i Evropské unie se promítají do zákonných a podzákonných norem i strategických dokumentů, kterými se předškolní vzdělávání v České republice řídí (příloha 5). Lze konstatovat, že předpisy a normy pro předškolní vzdělávání má ČR v legislativních dokumentech jasně nastaveny. Právní předpisy a základní vzdělávací dokument RVP PV (2004) jsou normami, které na národní úrovni zajišťují minimální úroveň kvality. Legislativa stanovuje organizační aspekty, RVP PV pokrývá pedagogické aspekty. Stanovená pravidla platí pro instituce, které jsou financovány státem, zajišťují předškolní vzdělávání (mateřské školy) a jsou zařazena do Rejstříku škol.²⁸ Na dodržování výše uvedených pravidel dohlíží kontrolní orgány (ČŠI, krajské hygienické stanice, Státní úřad inspekce

---

²⁷ <http://www.vzdelavani2020.cz/>

²⁸ <http://rejskol.msmt.cz/>

práce atd.). Co se týká kvality vzdělávání, upozorňují mnozí odborníci (Průcha a kol., 2009; Straková a kol., 2009), že se sice s pojmem kvalita operuje poměrně často v různých zákonných dokumentech, ale přesto není nikde přesně specifikován. Nejčastěji je však tento pojem chápán „*ve významu evaluačním, tj. jako úroveň produkce vytvářené jednotlivou školou, souborem škol určitého stupně či druhu nebo celým vzdělávacím systémem země.*“²⁹

Důležitým dokumentem zaměřeným na zlepšení kvality a účinnosti vzdělávacího systému v ČR je *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2011–2015*.³⁰ Představuje významný nástroj pro formování vzdělávací soustavy v oblasti regionálního školství. Stanovuje základní směry a cíle dalšího vývoje, včetně opatření na úrovni státu. Zahrnuje také oblast předškolního vzdělávání. Základním principem Dlouhodobého záměru ČR je zvýšit kvalitu a efektivitu ve vzdělávání, a tím také konkurenceschopnost ČR v mezinárodním porovnání.

Hlavní zákonnou normou, která definuje pravidla pro vzdělávání, je **zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)**. Vymezuje hlavní zásady a východiska vzdělávání ve vzdělávací soustavě České republiky. Stanovuje také, jak má být prováděno hodnocení škol ve vztahu k plnění cílů výchovy a vzdělávání. Hodnocení školy je prováděno podle § 12 školského zákona na dvou úrovních – vnitřní, tzn. na úrovni školy, a vnější, tzn. na úrovni hodnocení prováděného Českou školní inspekcí (ČŠI), přičemž vlastní hodnocení školy je jedním z podkladů pro hodnocení Českou školní inspekcí. Základním nástrojem ČŠI pro hodnocení školy jsou *Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledku vzdělávání*.³¹ Kritéria vytvářejí logický rámec, který umožňuje hodnotit podmínky, průběh a výsledky vzdělávání a školských služeb na úrovni školy, vzdělávacího programu a vedení pedagogického procesu. Tento rámec umožňuje sledovat dosahování cílů vzdělávání podle školních vzdělávacích programů a vyhodnotit zlepšování škol. Školský zákon vymezuje jako základní kritérium hodnocení účinnost podpory rozvoje osobnosti dítěte a dosahování cílů vzdělávání učených ve školském zákoně.

²⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ E. a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 111. ISBN 978-80-262-0403-9.

³⁰ <http://www.vzdelavani2020.cz/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-ceske-republiky-na-obdobi-2011-2015.html>

³¹ [http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Kriteria-hodnoceni/Kriteria-hodnoceni-podmi-nek,-prubehu-a-vysledk-\(3\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Kriteria-hodnoceni/Kriteria-hodnoceni-podmi-nek,-prubehu-a-vysledk-(3))